

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

*Тема: Прогнозування забезпеченості оборотним капіталом суб'єкта
підприємства*

*Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Освітня програма 6.076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*

Завідувач кафедри: _____ / Карінцева О.І. /

Керівник роботи: _____ / Зубко К.Ю. /

*Виконавець: _____ / Окопна Н.В. /
П.І.Б.*

*Група: _____ Пз-81к
шифр*

Суми 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА Ошибка! Закладка не определена.	
1.1 Економічна сутність, склад та класифікація оборотного капіталу підприємства.....	7
1.2 Основи проведення аналізу та оцінки оборотного капіталу підприємства.	11
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРотНОГО КАПІТАЛУ ПрАТ «АЗОТ».....	14
2.1 Аналіз структури оборотного капіталу	14
2.2 Аналіз ефективності управління оборотним капіталом	17
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПрАТ «АЗОВ»	23
3.1 Рекомендації щодо оптимізації структури капіталу	23
3.2 Оцінка ефективності запропонованих заходів	28
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

Реферат

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 37 с., 5 рисунків, 7 таблиць, список використаних джерел із 30 найменувань.

Метою роботи є розробка пропозицій щодо вдосконалення системи управління оборотним капіталом досліджуваного підприємства.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал хімічного підприємства.

Предметом дослідження є фінансово-економічні аспекти обґрунтування напрямів ефективного використання оборотного капіталу

Для досягнення мети необхідно вирішити ряд завдань:

- виявити загальну концепцію методики аналізу оборотного капіталу підприємств, пов'язаних із хімічним виробництвом;
- провести аналіз ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ "АЗОТ";
- розробити заходи щодо покращення ефективності використання оборотного капіталу;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові методи і прийоми, такі як порівняльний метод, класифікація, схематичний та графічний методи, аналіз, синтез та інші.

У першому розділі визначено економічну сутність, склад та класифікацію оборотного капіталу, розглянуто основні підходи та методи аналізу оцінки стану оборотного капіталу.

У другому розділі проведено аналіз структури та ефективності використання оборотного капіталу досліджуваного підприємства.

У третьому розділі запропоновано рекомендації щодо оптимізації структури запасів та вдосконалення структури дебіторської заборгованості для підприємства.

Ключові слова: оборотні активи, виробничі запаси, дебіторська заборгованість.

ВСТУП

У сучасних економічних умовах важливість розвитку хімічної промисловості в економіці регіону та країни в цілому важко переоцінити, оскільки економічний порядок країни, за твердженням деяких досліджень, багато в чому залежить від становища фінансово-господарської діяльності підприємств хімічної промисловості.

З високою мінливістю економічної ситуації в країні питання аналітики у сфері оборотного капіталу має актуальний характер. Мобільна частина капіталу, виражена в оборотних активах, впливає на фінансовий стан підприємства хімічної галузі, що в свою чергу впливає на всі інші галузі промисловості, що залежать від споживання продукції хімічного підприємства.

Аналіз процесів формування та використання оборотного капіталу підприємства є фундаментом його розвитку та забезпечення безперебійної життєдіяльності суб'єкта господарювання. Для результативного функціонування підприємства у будь-якій сфері діяльності необхідні моделі управління оборотним капіталом, що гарантують прийняття економічно аргументованих рішень, що нарощують фінансову ефективність та утворюють фундамент міцної роботи.

Методологічною базою дослідження послужили роботи аналізу оборотного капіталу таких вчених як: Бутинець Ф.Ф., Бондаренко О.С., Власова Н.О., Костюченко В.М., Крупка Я.Д., Огієнко С.О. та багатьох інших дослідників [1-2].

Метою роботи є розробка пропозицій щодо вдосконалення системи управління оборотним капіталом досліджуваного підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

– виявити загальну концепцію методики аналізу оборотного капіталу підприємств, пов'язаних із хімічним виробництвом;

- провести аналіз ефективності використання оборотного капіталу ПрАТ "АЗОТ";
- розробити заходи щодо покращення ефективності використання оборотного капіталу;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал хімічного підприємства.

Предметом дослідження є фінансово-економічні аспекти обґрунтування напрямів ефективного використання оборотного капіталу.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові методи і прийоми, такі як порівняльний метод, класифікація, схематичний та графічний методи, аналіз, синтез та інші.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність, склад та класифікація оборотного капіталу підприємства

Для здійснення фінансово-господарської діяльності будь-яка організація повинна мати певну сукупність майнових цінностей, що обслуговують операційний процес і повністю використовуються протягом одного операційного циклу, що забезпечують організацію прибутком. Такі ресурси прийнято називати оборотним капіталом підприємства, цей термін застосовується переважно в інформаційному документі фінансової звітності – бухгалтерському балансі [8, с.78].

Оборотний капітал – це внутрішній ресурс організації хімічної промисловості, інвестований у її діяльність певний період, умовно названий операційним циклом, у результаті якого ресурс, обслуговуючи операційний процес, повністю споживається [21,с.119].

Основний склад та визначення компонентів оборотного капіталу представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Склад оборотного капіталу [22,29].

№	Назва складового компонента	Визначення складового компонента активів
1	2	3
1.	Матеріально-виробничі запаси (МВЗ)	МВЗ – це виробниче майно, використовуване підприємством у процесі виготовлення продукції (включно з наданням послуг) для управлінських потреб та/або продажу з терміном корисного використання, що не перевищує дванадцяти місяців. (Сюди відносять сировину, матеріали, напівфабрикати незавершеного виробництва, готову продукцію, товари тощо)

1	2	3
2.	Дебіторська заборгованість	Сюди відносять заборгованості інших організацій (контрагентів) та фізичних осіб даному підприємству (наприклад, заборгованість покупців за придбану продукцію, тощо).
3.	Грошові кошти	Сюди відносяться гроші, що перебувають у касі, а також кошти на розрахункових, валютних та спеціальних рахунках у банках (включаючи гроші, що перебувають у транзакціях).
4.	Короткострокові вкладення фінансів	Це інвестування грошей та/або іншого майна в інші організації терміном менше дванадцяти місяців. Для підприємства такими вкладеннями в основному є боргові цінні папери та надані позики.

У процесі виробничої діяльності елементи оборотного капіталу постійно видозмінюються, оскільки, здійснюючи кругообіг, вони проходять послідовно три стадії: фінансову, виробничу та товарну. На фінансовому етапі кошти трансформуються у форму виробничих запасів, до яких включають витрати на заробітну плату та нарахування амортизації. На третьому етапі обороту виділяють витрати по незакінченому виробництві готової продукції, після продажу якої буде отримано прибуток і активи знову перейдуть у грошовий вигляд, цикл повториться. Представимо процес трансформації оборотних засобів на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 Кругообіг оборотних коштів

Мета оборотного капіталу полягає у безперешкодній, постійній виробничій діяльності та в отриманні підприємством економічної вигоди. Для безперебійної та економічно ефективної роботи підприємства хімічної промисловості, як і будь-якої іншої, необхідна оптимальна величина оборотних засобів, грамотне використання яких відіграє колосальну роль у підвищенні ступеня рентабельності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання, а також його спроможності. Таким чином, підприємство вчасно та в повному обсязі здійснює свої зобов'язання, успішно реалізуючи комерційну діяльність [10, с.266].

Перебуваючи у сфері виробництва, оборотні кошти, де вони є матеріальною базою для самого виробництва, є виробничими фондами. Такий поділ оборотного капіталу на фонди обігу та оборотні виробничі фонди висвітлюється причиною присутності відокремлених сфер кругообігу коштів: сфери виробництва та сфери обігу. Між обома сферами проходить чіткий зв'язок, де за своїми особливостями вони взаємозалежні, отже, для досягнення позитивного результату від використання оборотних коштів, потрібно рівномірно акцентувати увагу на обидва фонди.

Таким чином, за економічним змістом оборотний капітал можна поділити на: оборотні виробничі фонди (ОВФ) та фонди обігу (ФО) [11].

За своєю сутністю змісту, оборотні виробничі фонди є не що інше, як предмети та знаряддя праці, які враховуються як малоцінні та швидкозношувані предмети.

Важливо додати до всього вищесказаного ще одну класифікацію оборотних засобів. Щодо можливості і швидкості перетворення оборотного капіталу на абсолютно ліквідні активи (гроші), інакше кажучи, з точки зору ліквідності, досліджувані кошти можна поділити на чотири рівні, представлені на рисунки 1.2.

Зазначимо, що на ступінь ліквідності елементів оборотного капіталу може впливати вид економічної діяльності, що реалізується, тобто галузева специфіка

підприємства, обсяг виробництва і продажів, становище внутрішнього і зовнішнього фінансового середовища.

Рисунок 1.2 Класифікація оборотного капіталу за рівнем ліквідності[18].

Операційний цикл, через відмінності своїх функцій, поділяють на виробничий та фінансовий (комерційний).

До першого відносять оборот усієї матеріальної сторони оборотного капіталу, інакше кажучи, це період з моменту постачання сировини до продажу готової продукції. Фінансовий цикл оборотного капіталу пов'язаний з рухом грошей, інакше кажучи, з періодом від моменту здійснення підприємством оплати виробничої сировини до повернення коштів у вигляді оплати за реалізовану підприємством продукцію[24, с. 127].

Відобразити інтенсивність використання оборотного капіталу здатний коефіцієнт оборотності. Чим вище значення цього показника, тим більше кіл за той самий проміжок часу проходять оборотний капітал, що дозволяє

підприємству вивільняти частину коштів на розширення виробництва та додаткового випуску продукції.

Таким чином, слід зазначити, що підприємство, де використання оборотних коштів, оптимально організовано, забезпечує безперервність виробничого циклу та стійкий фінансовий стан усіх суб'єктів господарювання, обов'язково демонструватиме позитивні тенденції своєї ділової активності.

1.2 Основи проведення аналізу та оцінки оборотного капіталу підприємства

З позиції сучасних економістів вплив оборотних засобів на процес життєдіяльності підприємства та стійкості його фінансового стану має значний ступінь у системі аналізу оборотного капіталу. Аналітична робота полягає у дослідженні властивостей, змісту, функцій, високої активності, чинних факторів, а також впливу на інвестиційну привабливість організації [23, с.201].

Характеристика аналізу оборотного капіталу ґрунтується на формуванні низки показників, що визначають рівень ефективності та результативності їх використання у виробничому процесі, що для фінансового аналізу є ключовим моментом, виявляючи економічну оцінку стану організації.

Аналіз оборотного капіталу виявляє та оцінює резерви зростання високої активності їх вживання та розробку заходів щодо їх адаптації у виробництві певного суб'єкта [17, с.227].

Аналіз оборотного капіталу передбачає необхідність виконання наступних етапів:

1. створення необхідної інформаційної бази для реалізації процедур внутрішньогосподарського аналізу;
2. визначення сили впливу зайвих (недостатніх) елементів оборотного капіталу на економічну оцінку стану підприємства;

3. дослідження показників ефективності використання оборотного капіталу, їх вплив та оцінка фінансового стану підприємства;
4. розробка заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання оборотного капіталу [14,с.135].

Методика аналізу оборотного капіталу ґрунтується на застосуванні низки системних показників, розгляді факторів зміни даних показників та виявленні взаємозалежності між ними.

Розглянемо найбільш підходящий для хімічної промисловості метод аналітики оборотного капіталу, основні етапи якого включають:

1. дослідження структури, обсягу та динамічних характеристик оборотних засобів;
2. аналіз коефіцієнтів ліквідності (пошук та оцінка абсолютних та відносних показників);
3. аналіз коефіцієнтів рентабельності (вивчення ефективності використання поточних коштів);
4. аналіз показників ділової активності (показники оборотності) [7, с.820].

Інформаційною базою для аналітичних досліджень оборотного капіталу підприємства є бухгалтерський баланс та інші його форми звітності, певного періоду часу, що деталізують зміст окремих статей і дозволяють вивчити причини, що впливають на фінансові показники [12, с.244].

Джерелом аналітичних даних для досліджень оборотного капіталу є бухгалтерська звітність підприємства, що характеризується системою показників про майновий та фінансовий стан компанії, а також фінансові результати її діяльності за аналізований період.

Серед основних форм бухгалтерської звітності виділяють - бухгалтерський баланс (форма №1) та звіт про прибутки та збитки (форма №2).

З економічної літератури трактування поняття бухгалтерського балансу, звучить так, – це форма бухгалтерської звітності, що є характеристикою стану

активів підприємства (засоби підприємства) та джерел їх формування (пасив балансу, суми заборгованостей) [16].

Звіти про прибутки та збитки компанії містять інформацію про фінансові результати фірми (різницю між чистим прибутком та понесеними витратами) в результаті управління оборотним капіталом.

На достовірність аналізу діяльності підприємства впливають такі різні характеристики: якість аналізованої інформації, а також склад та зміст фінансових звітів.

За своєю сутністю оборотний капітал є основним внутрішнім ресурсом підприємства, що споживається в ході виробничого процесу протягом певного операційного циклу, тривалість якого залежить від специфіки технологічного процесу. Тому аналітичне дослідження показників ефективності використання оборотного капіталу, де ключовою характеристикою є їхня оборотність, відіграє важливу роль.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПрАТ «АЗОТ»

2.1 Аналіз структури оборотного капіталу

Об'єктом дослідження є велике хімічне підприємство ПрАТ «АЗОТ», розташовані в м. Черкаси. Приватне акціонерне товариство «АЗОТ» – один із лідерів хімічно галузі України. Підприємство є основним активом холдингу OSTCHEM із просування стратегії, спрямованої на популяризацію карбамідо-аміачної суміші в країні .

Підприємство займається виробленням хімічних компонентів широкого спектра, а саме:

1. аміачні та азотні добрива;
2. капролакти та продукти його переробки (поліамід-6; кордонна нитка, необхідна у виробництві шин; пластики широкого використання; поліамідні, у тому числі суміші);
3. азот, аргон, кисень та інша газоподібна хімія.

Таблиця 2.1 – Динаміка зміни структури оборотного капіталу підприємства
ПрАТ «АЗОТ»

Показник	2017 рік		2018 рік		2019 рік		Абс. відх. 2018/2019, %	Темп зрос-ня 2018/2019, %
	Сума, тис. грн.	Від. вага, %	Сума, тис. грн.	Від. вага, %	Сума, тис. грн.	Від. вага, %		
запаси	5 427 965	28,6	5 726 578	30,4	6 203 235	31,5	1,1	8,3
ПДВ	691 585	3,6	899 465	4,8	808 440	4,1	-0,7	-10,1
дебіторська заборгованість	691 585	48,3	10 724 421	57,0	10 806 649	54,9	-2,1	0,8
короткострокові фінансові вкладення	2 879 261	15,2	415 401	2,2	715 001	3,6	1,4	72,1
грошові кошти	127 702	0,7	203 173	1,1	199 023	1,0	-0,1	-2,0
ін. оборотні кошти	689 610	3,6	840 706	4,5	939 436	4,8	0,3	11,7
разом оборотний капітал:	18 970 651	100	18 809 744	100	19 671 784	100		

Оборотний капітал організації за досліджуваний період змінилися в такий спосіб. У загальній сумі він збільшився з 18970651 до 19671784 тис. грн, інакше кажучи, на 701133 тис. грн. Збільшення суми оборотних коштів стало наслідком зростання показника короткострокових фінансових вкладень після його різкого падіння у 2018 році та одночасного зростання іншого оборотного капіталу.

Загалом, виходячи з розрахункових даних, ми можемо спостерігати, що структура оборотного капіталу несуттєво змінювалась упродовж 2017–2019 років. Протягом усього аналізованого періоду значний відсоток загальної суми оборотного капіталу становила дебіторська заборгованість. У 2017 році її частка становила 48,3%. А до звітнього 2019 року відбулося зростання показника до 54,9%. Подібний високий відсоток показника свідчить про значне зростання обсягів реалізованої продукції з відстроченням платежу. При збільшенні обсягу продажів, питання нестачі оборотних коштів набуватиме більш масштабного значення.

Частка показника запасів 2018 року становила 30,4%, а 2019 року зросла на 1,1%. Збільшення відсотка частки запасів є позитивним моментом. Оскільки частка даного компонента в оборотних активах безпосередньо залежить від специфіки виробничої діяльності, її достатній обсяг має можливість врятувати виробництво у разі незапланованої нестачі відповідних матеріалів, напівфабрикатів та сировини від припинення процесу виробництва чи придбання більш дорогих замінників матеріалів. Але безпідставне зростання частки запасів призводить до істотного збільшення витрат.

Незначним у 2019 році залишається рівень грошових коштів, частка якого у 2017 році склала 0,7%, за рік вона зростає всього на 0,4%, становлячи при цьому 1,1%. А до звітнього року частка показника зменшується на 0,1% та становить 1% від загальної суми оборотних коштів.

Фінансовий показник, у разі, свідчить про низьку фінансову стійкість організації та зниження власного капіталу. Наочно динаміка змін структури

оборотного капіталу ПрАТ "АЗОТ" за досліджуваний період представлена рисунку 2.1 .

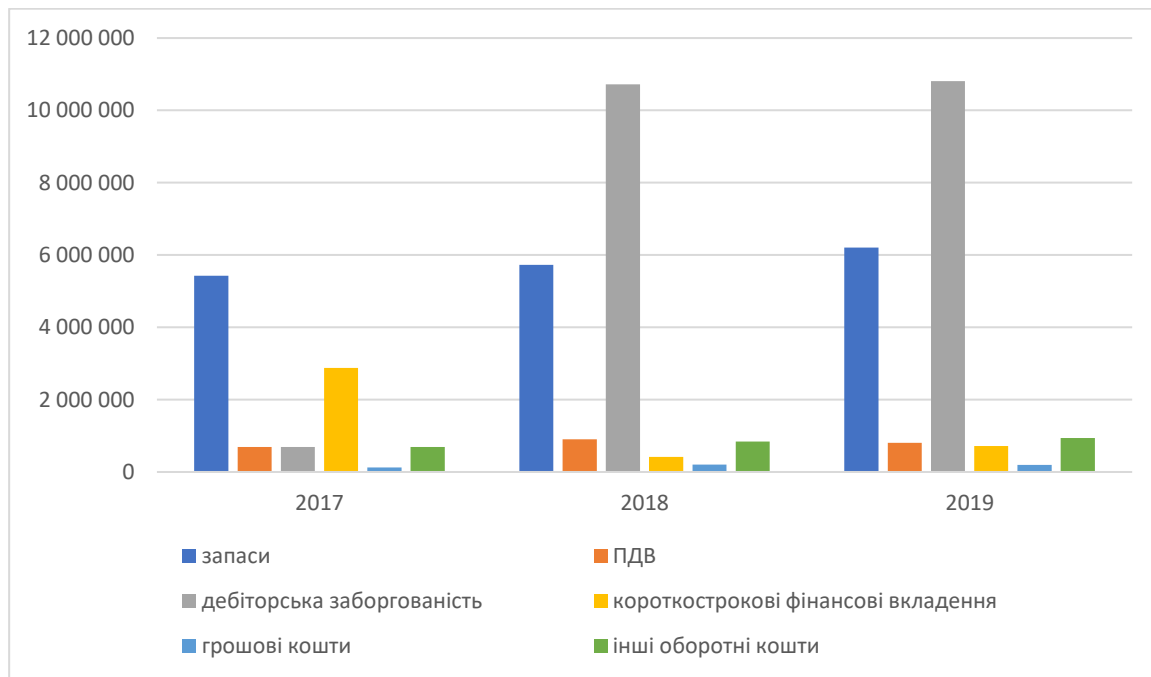

Рисунок 2.1 – Динаміка змін структури оборотного капіталу ПрАТ «АЗОТ»

На початку періоду показник інших оборотних коштів склав 3,6% від сумарного значення поточних активів, після чого у 2018 році відсоток показника зріс на 0,9% і склав 4,5%. До 2019 року частка показника зростає ще на 0,3%, цим демонструючи тенденцію до зростання інших оборотних коштів за аналізований період. У звітному періоді податковий показник падає до рівня 4,1%, демонструючи незначне відхилення, лише на -0,7%.

Різке зменшення показника фінансових вкладень відбувається у 2018 році. Зі втратою 13% показник опускається до 2,2%. У звітному періоді відбувається зростання частки короткострокових вкладень на 1,4%. Очевидно, що за аналізований відрізок часу, це значення є найбільш нестабільним.

Найвищу планку рисунку 2.1 займає дебіторська заборгованість. Незважаючи на нестабільність показника, можна висунути гіпотезу про те, що в майбутньому періоді показник матиме тенденцію до зростання, як у 2018 році.

Також до наочно високих показників можна віднести запаси підприємства, які демонструють незначне зростання.

Швидкість повернення коштів і залучення їх в обіг залежить від рівня дебіторської заборгованості, яка на промислових підприємствах повинна бути мінімальною [20]. Так, максимально швидкий обіг коштів підприємства свідчить про низький рівень дебіторської заборгованості.

2.2 Аналіз ефективності управління оборотним капіталом

З точки зору короткострокової перспективи оцінка економічного стану підприємства виявляється у показниках ліквідності та платоспроможності, що зумовлюють можливості організації своєчасно та повністю проводити розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями перед контрагентами.

Оборотний капітал як справжнє і фінансово виправдане забезпечення короткострокових зобов'язань необхідно обов'язково досліджуватися за ступенем ліквідності та платоспроможності[25].

За своєю сутністю, ліквідність та платоспроможність різні, незважаючи на взаємозв'язок між поняттями в контексті оцінки економічного стану підприємства. Ліквідність є здатність поточних активів перетворюватися на гроші в ході операційного процесу. Рівень ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого здійснюється ця зміна. Ліквідність конкретного виду активу зростає зі скороченням тимчасового періоду.

Ліквідність означає, що в організації наявні поточні кошти, перевищують розмір короткострокових зобов'язань.

Поняття платоспроможності передбачає, що підприємство має достатній обсяг грошей та їх еквівалент для негайних розрахунків із кредиторської заборгованості[30].

Ліквідність оцінюється через абсолютні та відносні показники. Серед абсолютних показників важливим є показник величини власних поточних коштів, званий чистим оборотним капіталом (ЧОК).

Аналітичний розрахунок показників ліквідності та платоспроможності представлений у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Показники ліквідності та платоспроможності у динаміці

Показник	2017	2018	2019
Чистий оборотний капітал, грн	14046028	13924035	11688447
Коефіцієнт поточної ліквідності	3,9	3,8	2,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,5	2,3	1,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,04	0,02

Норма значення обсягу чистого оборотного капіталу має бути позитивною, тобто більше нуля, оскільки після скоєння короткострокових зобов'язань в організації повинні залишатися ресурси для її подальшої діяльності.

Значення ЧОК показує, що протягом досліджуваного періоду організація мала власні поточні кошти, а ліквідність балансу займала високу планку.

З таблиці 2.1 видно що коефіцієнт швидкої ліквідності перебуває вище встановленого мінімуму, що означає здатність у стислі терміни успішно погашати короткострокові зобов'язання, хоч є тенденція зниження цього показника протягом усього досліджуваного періоду.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (кал), є найжорсткішим критерієм успішної діяльності організації, і демонструє, яка частина короткострокових позикових зобов'язань може бути здійснена негайно за рахунок наявних коштів.

Слід зазначити, що підприємства ПрАТ «АЗОТ», не має можливості погасити поточну заборгованість виключно наявними грошовими коштами або їх еквівалентами на даний момент часу. Подібне явище пов'язане з тим, що підприємство за аналізований період знижувало свої короткострокові фінансові вкладення та вивільняло кошти.

Підвищення показника, в основному, може вважатися позитивною тенденцією, тому що чим більше значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, тим меншим є ризик, пов'язаним із виникненням труднощів виконання поточних зобов'язань.

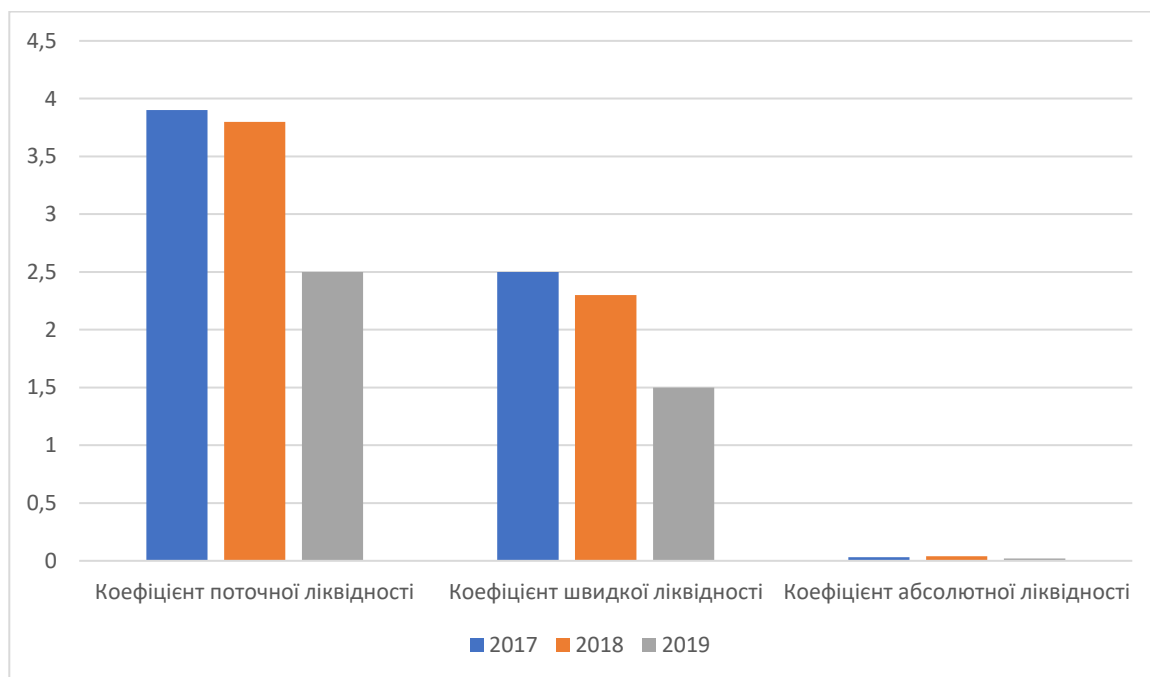

Рисунок 2.2 Показники ліквідності підприємства

За даними рисунку 2.2 можемо зробити висновок підприємство ПрАТ «АЗОТ» можна позначити як ліквідне, за трьома показниками.

У фінансовому сенсі показник діяльності організації відображається у величині прибутку та рівні рентабельності.

Показники рентабельності визначають необхідні ознаки факторного середовища формування прибутку організацій.

Таблиця 3.1 – Характеристика рентабельності ПрАТ «АЗОТ»

Показник, %	2017	2018	2019	Абс. відхилення, %
Рентабельність активів	10,5	7,6	5,4	-2,2
Рентабельності інвестованого капіталу	12,6	8,9	6,3	-2,6

Слід зазначити, що у 2018 році на підприємстві ПрАТ «АЗОТ» порівняно з попереднім роком сталося різке падіння відсотка рентабельності активів майже

в 1,4 рази, що означає відтік вагомої суми прибутку за весь досліджуваний період.

Рентабельність власного капіталу ПрАТ «АЗОТ» у 2019 році демонструє падіння на 5%, це говорить про скорочення чистого прибутку на 969343 тис. грн у 2019 році. У 2019 році скорочується норма валового прибутку на 2,8%, тому що темп зростання собівартості продажів не встигає за темпом зростання виручки. Цей факт говорить про скорочення на 2,8 грн валового прибутку з кожних ста грн. здійснення робіт (послуг).

Таблиця 2.3 Характеристика рентабельності власного капіталу

№	Найменування показника	ПрАТ «АЗОТ»			Абсолют. відхилення 2018/2019, %
		2017	2018	2019	
1	Рентабельність власного капіталу (ROE), %	23,0	16,2	11,1	-5,0
2	Рентабельність продажів (ROS), %				
2.1	Норма валового прибутку, %	34,9	23,2	20,4	-2,8
2.2	Норма операційного прибутку, %	14,1	10,1	4,5	-5,6
2.3	Норма чистого прибутку, %	13,2	10,8	7,2	-3,5

Через те, що темпи зростання витрат випереджають темпи зростання виручки, норма операційного прибутку в 2019 році знизилася на 5,6%, цей факт говорить про скорочення операційного прибутку на 5,6 гривні з кожних ста гривень реалізації робіт (послуг).

Внаслідок того, що темпи зростання доходів у 2019 році відстають від темпу зростання витрат ПрАТ «АЗОТ», норма чистого прибутку скоротилася на 3,5%, що вплинуло на скорочення прибутку з кожних сто гривен від реалізації продукції на 3,5 гривні.

Незважаючи на зменшення показників у звітному періоді, загалом підприємство демонструє позитивну динаміку рентабельності продажів і показує, що ПрАТ «АЗОТ» контролює діяльність управління витратами. З розрахунків слід, що це підприємство є рентабельним.

Для дослідження рівнів та динаміки різних фінансових коефіцієнтів використовують аналіз ділової активності, він полягає у відносних показниках оборотності фінансових результатів діяльності підприємства. Ці результати є важливим складником для аналітики ділової активності підприємства.

Аналіз ділової активності відіграє велику роль у формуванні обґрунтованої оцінки ефективності, інтенсивного використання ресурсів та виявлення резервів для їх підвищення.

Проведемо аналіз показників ділової активності на підприємстві ПрАТ "АЗОТ".

Таблиця 2.4 - Показники ділової активності підприємства ПрАТ «АЗОТ» у динаміці

Фінансове значення	Найменування показника	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення 2018/2019
Овк (обороти)	Оборотність власного капіталу	1,7	1,5	1,5	0,0
ПОВк (дні)		208	244	237	-7
Опа (обороти)	Оборотність поточних активів	2,0	2,0	2,2	0,2
ПОпа (дні)		183	182	164	-18
Оз (обороти)	Оборотність запасів	4,6	5,2	5,7	0,5
ПОз (дні)		80	71	64	-6
Одз (обороти)	Оборотність дебіторської заборгованості	4,0	3,8	4,0	0,2
ПОдз (дні)		92	96	92	-4
Окз (обороти)	Оборотність кредиторський заборгованості	5,8	6,5	5,8	-0,7
ПОкз (дні)		64	56	64	7
Фос	Фондовіддача основних засобів	2,2	1,9	1,9	0,0
Цвр = ПОдз + ПОз	Виробничий цикл	172	167	155	-12
Цф = ПЗД + ПОЗ + ПОКЗ	Фінансовий цикл	234	222	218	-4
Цо = Цпр + Цф	Операційний цикл	405	388	373	-15

Як видно з таблиці 2.4, рівень коефіцієнта оборотності власного капіталу показує стабільність у 2019 році, де не відбулося змін у абсолютному відхиленні, та який становить 1,5 обороту за період. Цей показник оборотів власного капіталу підтверджує, що ПрАТ «АЗОТ» досить ефективно використовує свій капітал.

Показник оборотності поточних активів у звітному році демонструє зростання, щоправда незначне, всього на 0,2, і становить 2,2 обороти.

Відомо, якщо показник буде менше одиниці, то доходи не покриють витрати на придбання запасів і оборотність активів буде низькою. ПрАТ «АЗОТ» за весь аналізований період показує високу оборотність поточних активів, внаслідок чого спостерігається зростання запасів підприємства.

Оборотність запасів також зросла на 0,5 і становила у звітному році 5,7 оборотів, це є позитивною тенденцією.

Оборотність дебіторської заборгованості на ПрАТ «АЗОТ» не можна назвати високою, швидше вона задовольняє середнім значенням, у 2018 році показник склав 3,8, а до 2019 року піднявся до позначки 4,0, це говорить про незначне збільшення швидкості обігу грошей між підприємством та контрагентами.

Показник оборотності кредиторської заборгованості також свідчить про стабільність підприємства, яке не має проблем із платоспроможністю, хоча й відхилився у 2019 році на -0,7 оборотів.

Коефіцієнт фондівддачі в перший рік був стабільний, а до 2018 року знизився до 1,8, і не змінився в 2019 році, так само склав 1,9 обороту, подібна динаміка свідчить про зниження інтенсивності використання обладнання.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПрАТ «АЗОВ»

3.1 Рекомендації щодо оптимізації структури запасів підприємства

Політика управління запасами підприємства впливає на собівартість виробленої продукції, та сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності всього підприємства. Безперервність обороту продукції підприємствах хімічної промисловості залежить від матеріальних запасів.

На розвиток економіки підприємства та його виробничі результати великий вплив має стан матеріальних запасів. Запаси мають бути оптимальними. Великі запаси свідчать про спад активності підприємства, призводять до низької активності оборотного капіталу, зниження швидкості його оборотності. Нестача сировини може призвести до перебоїв процесу виробництва. Усі підприємства мають вчасно забезпечувати необхідними ресурсами виробництво та своєчасно їх реалізовувати [3].

Для оцінки стану запасів дуже важливим є виявлення їх зайвих залишків або нестачі для безперебійного виробництва. Ця оцінка проводиться у два етапи. Перший етап передбачає оцінку частки запасів у результаті балансу та їх приросту. На другому етапі проводять розрахунок періодів обороту запасів.

Головне завдання менеджменту підприємства оптимізувати розміри поточних запасів[9, с 16].

Модель тривалості операційного циклу, модель оптимізації запасів, нормативна модель є відомими засобами оптимізації величини запасів.

Нормативний підхід розкриває потребу підприємства у запасах за їх видом та призначенням.

Для кожної категорії запасів нормативний процес визначає свій ряд нормативів, де норми (Н) формуються, виходячи з кількості днів перебування на

складі запасу. Нормування говорить про тривалість періоду, що потребує забезпечення конкретним видом матеріальних ресурсів.

Ретельний аналіз процесів планування визначає потреби у матеріальних запасах, допомагає вживати заходів щодо скорочення коефіцієнта величин відходів[15].

Для певного обсягу продукції визначають планову величину запасів.

З метою планування матеріально-технічного постачання, виробничі запаси розрізняють за такими видами:

1. поточний;
2. технологічний чи підготовчий;
3. страховий;
4. транспортний;
5. сезонний[23, с.202].

Серед інших найважливішим є поточний запас ($N_{пот}$), оскільки він є мінімально необхідним для виробничого процесу. На його величину впливають показники тривалості перебування запасів складі, графік прийому матеріалів на склад, циклічність і обсяг постачання.

Дуже велике значення на обсяг виробничого запасу має своєчасна доставка сировини та матеріалів на склад. Існують спеціальні методи, що визначають оптимальну величину партії та інтервал її поставки.

Широку популярність в економічній літературі отримала модель оптимальної партії замовлення, звана формулою Р. Вілсона, що дозволяє встановлювати фіксований розмір партії, що замовляється на наступний період[28, с. 78].

Одним з основних критеріїв ефективності використання запасів оборотних засобів є показник їхньої оборотності. Він визначає тривалість проходження окремих стадій виробництва та обігу. Виручка від реалізованої продукції впливає на коефіцієнт оборотності[6, с.290].

Для прискорення оборотності підприємству потрібне збільшення обсягу продажу.

Важливим показником управління та контролю підприємств є ранжування матеріальних запасів. Експерти впровадили певну мережу методів ранжування запасів. Найбільш високий рівень у методів ABC та XYZ -аналізу. У розробку ABC-аналізу увійшов принцип Парето. Виходячи з цього принципу, продані 20% товару приносять 80% доходу, а 20% ресурсів підприємства дають 80% обороту. Тому дуже важливо правильно розподіляти зусилля щодо управління та зберігання матеріальних запасів[26].

У ABC-аналізі всі матеріальні запаси розподіляються у деякій залежності від ступеня впливу на спільний результат: важливі (A), середнього ступеня важливості (B), маловажливі (C).

Завдяки цьому контроль та управління запасами стають більш ефективними.

Механізм ABC-аналізу можна відобразити у вигляді певної послідовності:

- виділяються об'єкти аналізу (категорія товарів, постачальники, покупці, вид асортименту тощо);
- встановлюються значення, якими буде проводитися ранжування об'єкта;
- об'єкти сортуються в порядку зменшення значення параметра.

Цей метод спрямовано на дотримання точності в інвентарних записах. Слід зазначити, що неточні записи негативно впливають на виробничий процес, знижують якість обслуговування, призводять до високої вартості зберігання запасів[13].

Багатоетапність ABC-аналізу та її поглибленість у дослідженні продукції підприємства несе необхідні результати, за якими, можна оцінити найбільший обсяг продажу за конкретний період із виробництва певного продукту.

І, таким чином, розмежувавши продукцію в міру споживання, за трьома групами, можна виявити продукцію, яку слід виробляти великим обсягом, збільшувати її виробництво, при цьому знаходити нові ринки збуту і

розширювати базу покупців. Навпаки, продукцію, що не має високого попиту, випускати у мінімальній кількості, виключно для вибору споживачів.

Метод XYZ-аналізу класифікує запаси організації залежно від ритмічності їх використання та ступеня точності прогнозування змін у їхній потребі. Даний метод демонструє, у яких матеріально-виробничих запасах потреба стабільна (X), де вона нестійка в силу, наприклад, сезонних коливань (Y) і коли нерегулярна, має епізодичний характер (Z).

Аналітики практично користуються гібридним методом, званим ABC-XYZ-аналізом. Ця методика допомагає розподілити товарно-матеріальні запаси за дев'ятьма категоріями залежно від розподілу по будь-якому основному параметр (ABC) та стійкості потреби (XYZ) [27].

Розглянемо короткий аналіз запасів оборотного капіталу підприємства (рис.3.1).

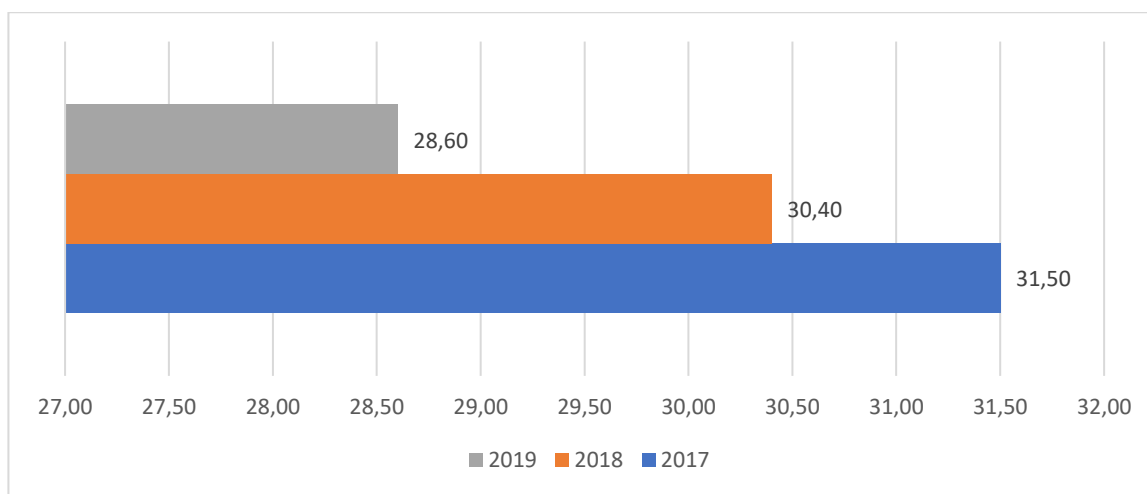

Рисунок 3.1 Аналіз запасів ПрАТ «АЗОВ»

Згідно даних рисунку 3.1 підприємство ПрАТ «АЗОВ» має високий відсоток частки запасів у поточних активах, що свідчить про спад активності підприємства та уповільнення оборотності запасів.

Таким чином, на основі розглянутих фактів, можна вивести низку певних рекомендацій щодо оптимізації матеріально-виробничих запасів оборотного капіталу.

Насамперед, варто розглянути політику нормування запасів на складах підприємств та оптимізувати обсяг замовлень партії сировини та матеріалів за методикою Р. Вілсона.

Також керівництву підприємств слід приділяти пильну увагу всій системі управління запасами. Для вирішення цих проблем має бути організовано швидке надходження запасів на склад, представлено своєчасну інформацію про необхідні стандарти, куди входять різні заходи: тренінги, презентації, інформаційні буклети та дошки, візуальний контроль.

Далі слід визначити спектр дій, спрямований на просування підприємства на ринку збуту продукції. Оскільки головне завдання будь-якого підприємства – це збільшення прибутку.

Оптимізувати роботу компанії можна за допомогою ABC-XYZ-аналізу. Завдяки застосуванню результатів сукупного аналізу підвищується рівень логістики запасів підприємства, за рахунок чого збільшується прибуток і, як наслідок, скорочуються витрати.

Особливе місце слід приділити модернізації виробництва, контролю якості продукції та позитивної репутації.

Підсумовуючи, слід зазначити, що розробка заходів нормування по кожному виду запасів хімічних підприємств оптимізує розмір основних груп поточних запасів, отже, скоротить витрати на їх забезпечення та нормалізує безперебійність виробничого процесу.

А найкращим методом для ранжування запасів, що одночасно збільшує прибуток на підприємствах хімічної галузі є ABCXYZ аналіз, оскільки завдяки цьому аналізу, можна обчислити найбільш вигідні та невикладні запаси.

Сукупний аналіз підвищує ефективність системи управління товарними запасами хімічних підприємств.

Дотримання вищевикладених рекомендацій призведе до подальшого підйому ділової активності підприємства та прискорення обороту капіталу, що у свою чергу принесе економічну вигоду.

3.2 Оцінка ефективності запропонованих заходів

Дебіторська заборгованість є основним елементом оборотного капіталу з оптимізації діяльності.

Ціль оцінки стану дебіторської заборгованості – перевірка політики кредитування покупців та інших дебіторів. Оцінка проводиться у кілька етапів:

1. Розрахунок та оцінка частки дебіторської заборгованості у загальній сумі активів та її темпу приросту;
2. Аналіз структури дебіторської заборгованості;
3. Оцінка величини, непогашеної дебіторської заборгованості;
5. Розрахунок періоду погашення [16].

Структура, склад та величина дебіторської заборгованості впливають на фінансове становище, взаємини з дебіторами та на показники виробничого циклу.

З метою оптимізації величини дебіторської заборгованості необхідно застосовувати політику прискорення розрахунків з дебіторами. Аналіз дебіторської заборгованості необхідно проводити у встановлені періоди.

Особливістю аналізу дебіторську заборгованість є визначення її планової величини.

Дебіторську заборгованість варто зарахувати до тимчасового сприятливого потоку грошей.

Заборгованість дебіторів неспроможна утворитися без інвестованого капіталовкладення. Для таких цілей важливо формувати та застосовувати грошовий фонд на засадах повернення, терміновості та платності.

Удосконалення розвитку та поліпшення ринкової інфраструктури є одним із факторів використання «інструментарію рефінансування дебіторської заборгованості» [4, с.329]. Завдяки цьому формуються нові фінансові інструменти.

Таблиця 3.1 - Класифікація методів та інструментів управління дебіторською заборгованістю[19].

Група	Метод	Інструмент
Інвестицій	1. Аналітичний 2. Прямого рахунку 3. Чистої приведеної вартості 4. Сценаріїв	
Інкасації	1. Аналітика платоспроможності потрібного контрагента 2. Присвоєння та зміни кредитного рейтингу 3. Розрахунки можливої суми знижки за передчасний платіж	1. Інкасаційна політика 2. Система мотивації персоналу, який бере участь у управлінні дебіторською заборгованістю 3. Стандарти кредитоспроможності
Рефінансування	Інжиніринг інструментів рефінансування	1. Випуск короткострокових цінних паперів 2. Дисконтування рахунків (договір цесії) 3. Договір факторингу; форфейтинг 4. Сек'юритизація 5. Страхування

На малюнку 3.2 представлений аналіз дебіторської заборгованості ПрАТ «АЗОВ».

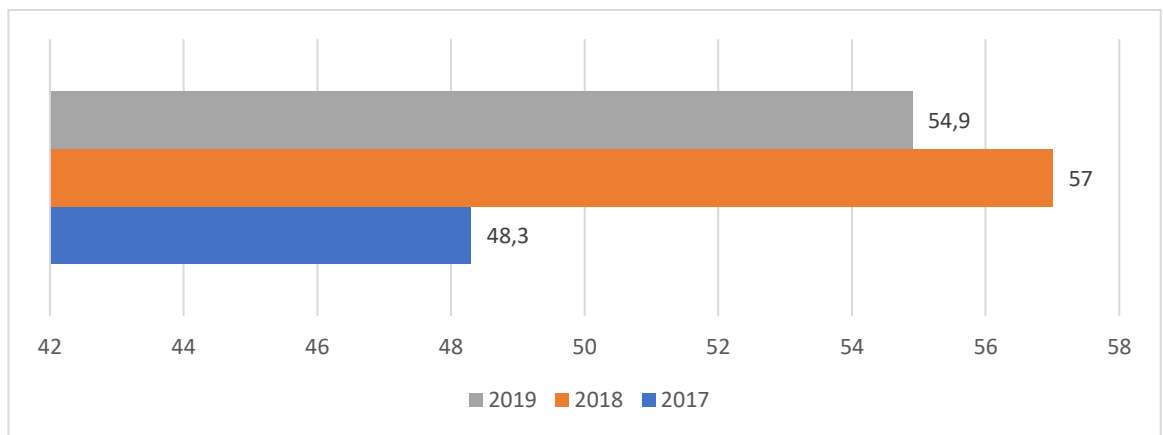

Рисунок 3.2 Аналіз дебіторської заборгованості запасів ПрАТ «АЗОВ»

Частка дебіторської заборгованості ПрАТ «АЗОТ» становить близько половини оборотного капіталу підприємства, що є негативним чинником швидкості оборотності капіталу.

На основі аналізу дебіторської заборгованості пропонується організації розглянути кредитну політику стосовно споживачів. На підприємстві мають

бути розроблені правила надання комерційного кредиту та порядок стягнення боргів.

Кредитна політика є певним елементом системи управління обіговим капіталом.

Доцільність кредитної політики полягає у підвищенні результативності інвестування у дебіторську заборгованість. Для цього необхідно мінімізувати вартість кредитних ресурсів, збільшити продажі, знизити ризик боргів, сформувати ділову репутацію на ринку збуту та підвищити конкурентоспроможність.

Підприємству ПрАТ "АЗОТ" рекомендовано вести помірну кредитну політику. Для цього потрібно проаналізувати фінансовий стан партнерів та провести поглиблене прогнозування певних фінансових ризиків.

Для здійснення кредитної політики необхідно використовувати принципи оцінювання дебіторів, аналітику дебіторської заборгованості, платіжну дисципліну, мотивацію персоналу.

У системі принципів оцінювання дебіторів рекомендовано використовувати шкалу надійності клієнта, наведену в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Шкала надійності клієнта

Показники	Бали			
	1	2	3	4
Термін співпраці з контрагентом, років	<1	1-2	2-4	>4
Частка продажів контрагенту у загальній сумі продажів, %	<10	10-15	15-20	>20
Частка простроченої заборгованості на звітний період, %	50-100	20-50	5-20	0-5

За рівнем надійності, вираженої в бальній системі, контрагенти підприємства поділяються на чотири класи:

1. Ненадійності клієнта (1-4 б.);
2. Посиленої уваги (5-12 б.);
3. Міцної співпраці (12-27 б.);
4. Високої відповідальності клієнта (28-64 б.).

У процесі організації кредитної політики важливо знайти і оцінити величину максимальної дебіторської заборгованості. При обчисленні цього показника слід орієнтуватися на кредитний ризик та ступінь ліквідності.

Таким чином, сформована ефективна кредитна політика впорядковує реалізацію товарів та послуг з умовою відстрочення платежу. А також мінімізує ризики втрати ліквідності та фінансової стійкості [13, с.104].

За підсумками дослідження вдосконалення дебіторської заборгованості, можна дійти невтішного висновку, у тому, що кредитна політика, як інструмент управління збутом продукції з умовою відстрочки платежу, має колосальним ефектом побудови надійних взаємовідносин з клієнтами, і отримання (повернення) коштів, з більшою (оптимальною для обох сторін) швидкістю в обіг капіталу.

Можна відзначити, що метод кредитної політики для підприємств великомасштабного виробництва, як наприклад хімічні підприємства, дозволяє раціонально оцінювати своїх дебіторів, створювати максимально вигідні комерційні пропозиції та формувати міцні ділові відносини, що несуть певну економічну вигоду, та як наслідок, порядок у балансі підприємства.

На підставі запропонованої оптимізації структури оборотного капіталу підприємства ПрАТ «АЗОТ»:

Розробка заходів нормування по кожному виду МВЗ хімічних підприємств оптимізує розмір основних груп поточних запасів, отже, скорочує витрати на їх забезпечення та нормалізує безперебійність виробничого процесу. Формування та використання ефективної кредитної політики допоможе впорядкувати весь процес реалізації товарів та послуг за умови відстрочення платежу. Так само дозволить мінімізувати ризики втрати ліквідності та фінансової стійкості, тим самим досягти колосального ефекту побудови надійних взаємин з клієнтами, та отримання коштів з більшою швидкістю в оборот капіталу. Це своє чергу принесе економічну вигоду досліджуваному підприємству.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтверджує актуальність аналізу та пошуку шляхів оптимізації структури оборотного капіталу виробництв хімічної промисловості. Розвинена хімічна промисловість впливає на ефективну трудову діяльність населення, його добробут, на незалежність і міцність держави.

Оборотний капітал організації за досліджуваний період змінилися в такий спосіб. У загальній сумі він збільшився з 18970651 до 19671784 тис. грн, інакше кажучи, на 701133 тис. грн. Збільшення суми оборотних коштів стало наслідком зростання показника короткострокових фінансових вкладень після його різкого падіння у 2018 році та одночасного зростання іншого оборотного капіталу.

Протягом усього аналізованого періоду значний відсоток загальної суми оборотного капіталу становила дебіторська заборгованість. У 2017 році її частка становила 48,3%, а до звітнього 2019 року відбулося зростання показника до 54,9%.

Частка показника запасів 2018 року становила 30,4%, а 2019 року зросла на 1,1%. Збільшення відсотка частки запасів є позитивним моментом. Оскільки частка даного компонента в оборотних активах безпосередньо залежить від специфіки виробничої діяльності, її достатній обсяг має можливість врятувати виробництво у разі незапланованої нестачі відповідних матеріалів, напівфабрикатів та сировини від припинення процесу виробництва чи придбання більш дорогих замінників матеріалів.

Рентабельність власного капіталу ПрАТ «АЗОТ» у 2019 році демонструє падіння на 5%, це говорить про скорочення чистого прибутку на 969343 тис. грн у 2019 році. У 2019 році скорочується норма валового прибутку на 2,8%, тому що темп зростання собівартості продажів не встигає за темпом зростання виручки.

Оборотність дебіторської заборгованості на ПрАТ «АЗОТ» не можна назвати високою, швидше вона задовольняє середнім значенням, у 2018 році

показник склав 3,8, а до 2019 року піднявся до позначки 4,0, це говорить про незначне збільшення швидкості обігу грошей між підприємством та контрагентами.

Показник оборотності кредиторської заборгованості також свідчить про стабільність підприємства, яке не має проблем із платоспроможністю, хоча й відхилився у 2019 році на -0,7 оборотів.

Обґрунтування доцільності застосування на підприємстві ПрАТ «АЗОВ» відомих методів оптимізації структури оборотного капіталу дозволило зробити наступні висновки:

- 1) розробка заходів нормування за видами МВЗ хімічних підприємств, дозволяє оптимізувати розмір основних груп поточних запасів, що, своєю чергою, скорочує витрати на їх забезпечення і нормалізує безперебійність виробничого процесу;

- 2) Розвиток кредитної політики та застосування її на практиці впорядковує весь процес збуту товарів та послуг з умовою відстрочення платежу, мінімізує цим ризики втрати ліквідності та фінансової стійкості підприємства, наслідком чого є формування надійних взаємин з клієнтами та прискорення процесу нарощування оборотного капіталу.

На наш погляд, застосування зазначених методів на підприємствах хімічної галузі позитивно вплине, як безпосередньо на фінансову стійкість компаній, так і на її оцінку потенційними інвесторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 18. С. 36—39.
2. Власова Н. О. Принципи та основні етапи оптимізації в системі управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі. *Бізнес Інформ*. № 6, 2013. С. 202–208.
3. Голубко А. І. Управління оборотними активами підприємства. Матеріали XLVII наук.-тех. конф. підрозділів ВНТУ, м. Вінниця, 14-23 березня 2018 р. Вінниця, 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/allfm-2018/paper/view/4521> (дата звернення: 1.05.2022)
4. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Знання, 2017. 469 с.
5. Дейнека О. В. Оптимізація структури джерел формування оборотного капіталу підприємства персоналом. *Інноваційна економіка*. 2012. № 3(29). С. 257–260.
6. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Голик Д. В. Оптимізація структури оборотних активів підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 1 (12). С. 289-293.
7. Домбровська Н. Р. Економічна квінтесенція та класифікація оборотних активів підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 17. С. 812-825.
8. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 75-85.
9. Дропа Я. Б. Організація управління оборотним капіталом підприємств України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03. Я.Б. Дропа; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2006. 20 с.

10. Дядюк М. А., Васильєва В. В. Оборотні активи як об'єкт управління у процесі розробки та прийняття господарських рішень. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип. 1 (1). С. 263-271.
11. Економіка підприємства: підручник; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 551 с.
12. Єрмак С. О. Теоретико-методичний інструментарій формування комбінованих політик управління оборотним капіталом. Економіка промисловості. 2011. № 2. С. 242–249.
13. Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 103-107.
14. Кірдіна О.Г. Управління оборотними активами підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 43, 2013. С. 133–137.
15. Кулакова С.Ю., Лозовський Д.М. Методологічні аспекти управління оборотними засобами підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2013. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=-1&z=2516>
16. Купріянова Л.М., Болдирєв О.М. Оцінка ефективності управління дебіторською заборгованістю. *Світ нової економіки*. 2015. №2 URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-upravleniya-debitorskoj-zadolzhennostyu>. (дата звернення: 13.05.2022).
17. Мартиненко В.П. Прогресивні підходи до управління оборотними активами підприємств. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. № 18, 2016. С. 225–229.
18. Нечай Н. М. Облікова політика: навчальний посібник. Київ: Знання, 2015. 432 с.
19. Носов П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2014. № 7. С. 43–46.

20. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04; Харк. нац. аграр. ун_т ім. В.В. Докучаєва.Х., 2010. 20 с.
21. Рєпіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління: Монографія. К. : КНЕУ, 2012. 274 с.
22. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. Київ: Знання, 2009. 662 с.
23. Сорока Р. Механізм управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Регіональна економіка*. 2013. № 4. С. 200–204
24. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі: монографія; Н.О. Власова та ін. Харків : ХДУХТ, 2014. 258 с.
25. Чобіток В. І. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2013_41/13cvieic.pdf 53. Чобіток В. І.
26. Цицюра Н.О., Петренко В.А. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві URL: http://www.confcontact.com/20110225/ek8_cicyura.php (дата звернення: 11.04.2022)
27. Швець Ю. О. Управління оборотними активами підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. № 13. С. 127–130.
28. Шепелевич В. В. Проблеми в управлінні оборотними активами та шляхи їх подолання. *Агросвіт*. № 14, 2014. С. 73–80.
29. Шматковська Т. О., Поліщук В. Л. До питання трактування економічної сутності оборотного капіталу в аспекті особливостей функціонування торговельних підприємств. *Економічний вісник Донбасу (Economic Herald of the Donbas)*. 2012. Вип. 3. Ч. 29. С. 119–122.

30. Янковська В. В. Економічна суть оборотних активів підприємства. *Міжнародний збірник наукових праць*. Випуск №1(16). URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490> (дата звернення: 18.04.2022)